

De Ik-splijting van de man Mozes en de inscheuring in zijn ik

Een commentaar bij Freuds Mozeswerk,
zijn Ik-splijtingstekst en de Wolfmancasus.

A.F.M. Mampuys

Voorpagina: brieffragment S. Pankejeff (de Wolfman) aan Freud 6 juni
1926

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

**DE IK-SPLIJTING VAN DE MAN MOZES EN DE INSCHEURING
IN ZIJN IK**

**Een commentaar bij Freuds Mozeswerk,
zijn Ik-splijtingstekst
en de Wolfmancasus**

Proefschrift

ter verkrijging van het doctoraat in de
Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap
aan de Rijksuniversiteit Groningen
op gezag van de
Rector Magnificus, dr. F. van der Woude,
in het openbaar te verdedigen op
donderdag 12 juni 1997
des namiddags te 1.15 uur

door

Alfred Frans Maria Mampuy
geboren op 27 december 1946
te Antwerpen (België)

Promotor

Prof. dr. P. Vandermeersch

ISBN: 90-9010662-6

Voor mijn vader en moeder, Frans Mampuys en Gabriëlla Eeckhout,
onze Akela, de tweede vrouw van mijn vader.

Voor Sarah en Ruth, mijn dochters.

Dankwoord

Van al diegenen die ik in mijn hart bedank bij het totstandkomen van dit boek, wil ik enkelen uitdrukkelijk noemen voor hun directe hulp:

Dr. Joost van Iersel, zonder wiens suggestie het nooit tot een promotie was gekomen, en wiens commentaar op iedere versie en toevoeging, mij erg hielp bij de inhoudelijke ordening van mijn geschrijf.

Mevr Drs. Cis Duijvestijn–Bolck die ook steeds weer bereid was iedere versie te lezen en van waardevolle opmerkingen voorzag.

Dr. Jacques van Ruiten voor zijn bereidwillige hulp met het Hebreeuws en voor recente bijbel-exegetische literatuur.

Mevr Drs. Ria Moons die er in slaagde mijn taalgebruik naar Nederlandse proporties toe te leiden zonder mijn denken geweld aan te doen.

De vertalers van de samenvatting: Mevr Drs. Irène Cardinaels, mijn broer Jozef en zijn vrouw Liesbeth, Dr Paul Joret, dank ik voor de zorgvuldigheid en de interesse waarmee ze hun werk deden.

Ir. Peter van der Vos die met de wonderen van zijn techniek de lay-out verzorgde.

Prof. Dr. Patrick Vandermeersch wiens levendige interesse in mijn studie, voor mij vooral de vrijheid schiep, om die te schrijven zoals ik dat onvermijdelijk en zonder excuus moest doen.

Last but not least mijn vrouw Leen Antonissen vanwege de vertaling die ze niet schreef omdat ze hem droomde.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Een symptomatische lezing van symptomatische teksten.	1
Der Mann Moses und die monotheistische Religion.	8
Deel I: Freuds Mozeswerk	9
1 Freuds Mozeswerk en onze hypothesen.	9
1.1 Een eerste verkenning van de tekst.	9
1.2 Freuds voorwoorden.	10
1.3 Hypothesen: eerste uitwerking en toetsing.	25
2 De eerste Mozesversie kort vergeleken met de tweede Mozesversie	30
2.1 De eerste Mozesversie (hoofdstuk III, tweede deel tot p. 239).	30
2.2 De tweede Mozesversie (hoofdstuk III, eerste deel inclusief de tekst ná pagina 239)	31
3 Uitgebreide en gedetailleerde behandeling van de eerste Mozesversie.	34
3.1 'Der Wahrheitsgehalt der Religion' (e).	48
3.2 'Die Wiederkehr des Verdrängten' (f).	49
4 Uitgebreide en gedetailleerde behandeling van de tweede Mozesversie.	58
4.1 De voor de tweede keer geschreven Mozes: een herberekening.	59
4.2 Omtrent de 'archaische Erbschaft': de bepaling door een 'onbekend'.	66
4.3 Klinische bijdragen in de tweede Mozesversie.	71
4.4 Karakteristieken van de loochening.	74
4.5 Tussen waan en historische waarheid: de dode vader.	78
4.6 'Bis auf den heutigen Tag'.	89
Appendix I: Grubrich-Simitis' benadering van het Mozeswerk	95
Deel II: Tussen de Wolfmancasus en de Ik-splijtingstekst.	99
1 De Wolfmancasus in het Mozeswerk	99
1.1 De drie gevalsbeschrijvingen in de eerste Mozesversie	99
1.2 De gevalsbeschrijving in de tweede Mozesversie: de Wolfmancasus	100
2 De Wolfmancasus in Freuds werk.	109
3 De Wolfmancasus en de Ik-splijtingstekst.	116
4 Halverwege de Wolfmancasus en de Ik-splijtingstekst; een briefwisseling (1926)	128
4.1 Verkennende opmerkingen.	130
4.2 Onderzoek van R. M. Brunswicks verslag 1920 - 1926	138
4.2.1 Het symptoom van de tanden	140
4.2.2 Het neus-symptoom	142
4.2.3 Het artikel Das Unbewußte van Freud.	143
4.3 De twee brieven van de Wolfman.	152
Appendix II: Documenten.	175
Appendix III: De opvattingen van N. Abraham en M. Torok (en N. Rand)	193

Deel III: 'Die Ichspaltung im Abwehrvorgang': tekstanalyse.	205
1 Inleiding: 'Ich befinde mich...'	208
2 Eerste beweging : 'Das Ich des Kindes'	209
2A Inleiding casus	209
2B Casus 'Das Ich des Kindes'	210
2B1 'Im Dienste eines mächtigen Triebanspruchs ... plötzlich ... geschreckt'	210
2B2 'Es soll sich nun entscheiden ...'	210
2B3 'Das Kind tut aber ... eine sehr geschickte Lösung der Schwierigkeit'	212
2C 'Aber umsonst ist bekanntlich nur der Tod'	219
2D 'Einriss im Ich...Kern einer Ichspaltung'	220
3 Tweede beweging: 'Daten einer besonderen Krankengeschichte' .	237
3A Inleiding tot de casus	237
3B Casus, 'Ein Knabe',	237
3B1 'Das weibliche Genitale kennen gelernt ...' en '... mit der Kastration bedroht'	237
3B2 'Anders ... ,wenn beide Momente samengetroffen sind' - 'Die gewöhnliche ... Folge,'	239
3B3 'Wir sind aber darauf voorbereit, dass unser Patient sich anders zu helpen wuste,	241
3C 'Es ist unmöglich, hier nicht (...) der griechischen Mythologie zu gedenken'	250
3D 'Um aber zu unserem Fall zurückzukehren, fügen wir hinzu'	256
Deel IV: Freuds Mozeswerk als bijdrage tot het verstaan van religie en geloof	263
1 Freuds hypothesen	263
2 Het zelfanalytische karakter van Freuds hypothesen	264
3 Een parasitaire relatie tussen religie en psychoanalyse: de eerste Mozesversie	265
4 De noodzaak van twee Mozesversies	268
5 Op weg naar de tweede Mozesversie	270
6 Freuds zelfanalyse en zijn interpretatie van de drie monotheïsmen	272
7 De latente invloed van het joods-christelijk monotheïsme in Freuds zelfanalyse	278
7.1 Hosea en Freuds manifeste voorstelling van de Mosaïsche religie	280
7.2 De vrouwelijke achtergrond van Freuds Mozeswerk	288
7.3 Freuds latente identificatie met Hosea	294
7.4 Een psychoanalytische bijdrage tot de interpretatie van een religieuze tekst?	299
7.5 Algemene opmerkingen over Hosea	300
7.6 Hosea's boodschap: tekstanalytische opmerkingen	301
7.7 Een interpretatie van Hosea's boodschap	307
8 De "interpenetratie" van Paulus' denken en Freuds interpreteren	314
9 Antwoorden en vragen	327
Samenvatting: De Ik-splijting van de man Mozes en de inscheuring in zijn Ik	329
Summary: The splitting of the man Moses and the rift in his ego	333
Zusammenfassung: Die Ichspaltung des Mannes Moses und der Einriss in seinem Ich	337
Résumé: Du clivage de l'homme Moïse et de la déchirure de son moi	341
Bibliografie	345

